

Cal Riera

Notes sobre una colònia tèxtil puig-regenca

Rosa Serra Rotés

De totes les colònies de Puig-reig, la de Cal Riera, anomenada també amb el nom de Colònia Manen als anys seixanta i setanta del s. XX, és una de les menys conegudes i reconegudes¹. La seva història està estretament vinculada a la de la masia que li dona nom, la Casa Gran de Cal Riera de Merola², els orígens de la qual es remunta als temps medievals; també a la de la família d'industrials Manent, després Manen, una de les moltes que van fer de Catalunya la fàbrica d'Espanya, i de la indústria tèxtil un motor de desenvolupament del país i del Berguedà.

El dinamisme de la masia de Cal Riera

L'any 1856, Josep Riera, l'amo de la masia de Cal Riera, va sol·licitar permís a les autoritats competents per utilitzar l'aigua del riu Llobregat per a fer funcionar una mo-

lina serradora i una petita fàbrica de filats i teixits de cotó que volia construir al peu del riu, en uns terrenys de la seva propietat. Es tractava d'aprofitar 3.027 litres d'aigua per segon que es captarien a partir de la construcció d'una resclosa de 3,20 metres i un canal de derivació de 3,60 m que, bifurcat, havia de permetre aconseguir dos salts d'aigua: un per la serradora, calculat en 4,368 m i una força de 97 CV, i un segon de 5,5 m, per donar 121 CV a la fàbrica.

Plantejar la construcció d'una serradora diu molt de la visió d'un pagès que era amo d'una de les finques més extenses de la comarca del Berguedà i, sens cap mena de dubte del terme municipal de Puig-reig. Certament que va veure l'oportunitat de fer negoci amb la fusta dels seus boscos, especialment de l'obaga de Merola, per que la resta de la finca deuria estar, com bona part del país, desforestada.

Les fotografies de començaments del s. XX mostren un paisatge desolador, un país erm, sense bosc. De ben segur continuïtat d'una intensa explotació que es va iniciar al s. XVIII fruit del *"creixement econòmic i poblacional del segle XVIII (Catalunya va passar de 406.280 habitants, el 1718, a 875.400 habitants, el 1787) ... que es va recolzar en la utilització intensiva dels recursos naturals que hom podia explotar amb la tecnologia d'aquell moment, tal com han posat de manifest els estudis (geogràfics, històries i econòmies) sobre aquest període tan significatiu de la història catalana"*³. L'any 1786 Josep Comes⁴, director de la Reial Acadèmia de Ciències Naturals de Catalunya, destacava l'endarreriment en l'explotació del carbó mineral, la manca de llenya i el consegüent augment del seu preu i la desforestació del país. Al costat dels petits nuclis urbans que eren els pobles de la comarca al s. XIX i els primers anys del XX, el paisatge és desolador; l'explotació forestal fou molt intensa i en els primers anys del s. XX, sobretot a l'Alt Berguedà, i no hi havia poble de la comarca que no tingués una serradora⁵.

L'Hostal de la Granota i els amos de Cal Riera

Prop d'aquets naixent nucli industrial, al peu de l'antic camí ral de Manresa a Berga hi havia l'Hostal de La Granota. Ubicat en un punt estratègic, prop de la riera de Merola i del seu aiguabarreig amb el Llobregat, però també el punt exacte on es trobaven l'antic camí ral que des de Manresa pujava fins a Berga, passant per Casserres i Avià, i el camí que portava a Cardona, passant per Sant Joan Montdarn, i el que seguint el Llobregat arribava a Puig-reig i Gironella. Eren camins força transitats per què en una zona relativament propera els viants podien trobar, dins el terme municipal de Puig-reig i en direcció a Casser-

La Casa Gran de Cal Riera o Cal Riera de Merola. (ARXIU RSR)

res, a més de l'Hostal de la Granota, l'hostal de Farriols i l'Hostal Nou; si agafaven el camí de Cardona, es trobaven a Sant Joan Montdarn, l'hostal de Corderoure, a Viver, l'hostal del Bou, a i Serrateix amb l'Hostal de Cal Fuster. El camí del Llobregat es el que es va convertir en carretera quan la Diputació de Barcelona impulsà la xarxa de carreteres i definí el nou traçat entre Berga i Manresa. Fou també la carretera dels industrials, la carretera que va marcar el camí del ferrocarril, la carretera que ha donat lloc, al cap i a la fi a l'eix del Llobregat, qualificat com el nervi de Catalunya.

Els amos de Cal Riera, atents al tràfec de viatgers i les oportunitats de negoci van impulsar, el 1677, la construcció i posta en marxa del Hostal Nou, que amb el temps es va conèixer amb el nom d'Hostal de Farriols, proper a aquesta masia, propietat del Soler de Jaumàs. En aquesta data era regentar per Joan Riera i el seu fill Francesc, probablement fadristeres de la gran masia de Cal Riera, que a més de refer la teulada i ampliar l'hostal, van construir-hi un nou forn de pa. L'any 1753 els Riera consten com a propietaris de l'Hostal Nou de Farriols i de l'Hostal de la Granota⁶.

L'Hostal de la Granota va tenir l'oportunitat de fer un salt excepcional a mitjans s. XIX, convertint-se en el gran casal la fesomia del qual encara es conserva, tot i que alterada per construccions posteriors, i que s'adossà a la construcció antiga, una masia. El nou hostal es construeix com un edifici de quatre plantes, generós de mides, capaç d'oferir un servei complet de cuina i allotjament als traguiners, viatjants, comerciants, passavolants i gent de tota mena i a les seves cavalleries, fins que el 1885 la companyia del tren hi feu un baixador.

Que era un punt estratègic ho demostra el fet que els carlins van ensorrar el pont que la Diputació havia construït sobre la riera de Merola i que era el pont de la carretera; es tractava d'impedir que arribessin a Berga els combois d'aliments i de productes per abastir la població durant el llarg període dels setges carlins del 1873 i 1874. Fou durant la tercera carlinada que els carlins van calar foc a l'hostal, sense masses perjudicis.

L'any 1905 Cèsar August Torras el reconeix com "*renomenat y antich hostal*"⁷; lluny quedava aquella percepció de l'hostal que el 1778 va tenir Francisco de Zamora (1757-1812), un magistrat il·lustrat que inicià la seva carrera professional a Barcelona des de on feu viatges que va recollir en diaris que ampliava amb les respostes a

Vista aèria de la colònia de Cal Riera (ARXIU PARC FLUVIAL DE LES COLÒNIES DEL LLOBREGAT)

uns qüestionaris que feia contestar per les autoritats dels pobles per on anava passant. Fent camí des de Berga cap a Manresa, per l'antic camí ral, va escriure: "*Comimos en Casserras y después salimos de este pueblo para la Granota, encontrando algunos montes de carrascas y robles, hasta llegar al manso de la Granota, que es, una venta infeliz*"⁸.

Entremig d'un i l'altre, de Zamora i de Torras, de ben segur que els hostalers de La Granota havien fet importants obres i havien millorat el servei, convertir-lo en un pròsper negoci. I es que el corredor de l'eix del Llobregat dins la comarca del Berguedà havia quedat definit en el projecte tècnic de la via presentat el juny de 1846 i les obres s'iniciaren tot seguit, concentrades al tram entre Sallent i Berga ja que es reconeixia que era l'únic tram del camí antic que no admetia el pas de carruatges. La manca de finançament va retardar la finalització de les obres fins el 1878 quan es van inaugurar els dos últims ponts claus sobre el Llobregat, el de Gironella el 1861 i el de Cal Rosal el 1876. S'afirmava que la via es podia donar per acabada amb l' excepció de petits trams⁹.

Foren anys d'intensa activitat que donaren vida a l'hostal de la Granota. Gent que treballava a la carretera i després el tren, però també en les obres necessàries per a construir la resclosa, el canal, la fàbrica i els pisos de l'Ametlla de Merola primer i de

Cal Riera després. En aquets anys frenètics l'hostal de la Granota estava regentat per Maria Roca, probablement germana o parenta directa de Francisco Roca Coll que feia funcionar la primera fàbrica tèxtil de Cal Riera.

La primera fàbrica de Cal Riera

El negoci de la serradora i de l'hostal es complementava amb el de la fàbrica tèxtil per a la qual els Riera havien demanat també la concessió hidràulica. Creiem que la fàbrica que es projectava el 1856 no es tractava pas d'una fàbrica com la que s'acabà sent a principis del XX, sinó d'un edifici molt més modest, probablement com els que l'amo de Cal Riera tenia vistos al peu de la riera de Metge de Berga¹⁰ o a Sallent¹¹. De seguida però, deuria quedar petita per què al cap de pocs anys, quan la feia funcionar Francisco Roca Coll, el 1871, Climent Marsinyach, el pare de la pubilla Margarida Marsinyach Riera, demanava permís per convertir la serradora en molí fariner, variar l'emplaçament de la fàbrica de filats i substituir la resclosa de fusta per una de més fermà, de pedra i ciment.

Cal Riera és un exemple, poc comú a l'Alt Llobregat berguedà, de pagesos que van voler esdevenir industrials tèxtils. Tanmateix aquest no és un fet excepcional al Bages, tant al tram del Llobregat com es el cas de la colònia Galobart de Navarcles,

i molt especialment al Cardener on hi ha forces exemples de pagesos que van aprofitar les oportunitats que els donava el fet de ser amos de terres a tocar del riu per construir fàbriques i llogar-les a empresaris manresans o d'altres indrets.

A Cal Riera, les obres de la nova resclosa i canal, i una fàbrica més gran, requerien d'una inversió econòmica considerable i responien a un projecte industrial molt més ambiciós que va comptar amb l'aval d'un home decisiu en el futur del projecte, Antoni Llibre Mora, apoderat de la pubilla i home de negocis; així es definia. Es tractava de fer un pas més, construir una fàbrica moderna de filats i teixits de cotó en un indret molt despoblat, lluny del petit nucli de Puig-reig, del que s'estava formant a "Les cases de Navàs" (aleshores terme municipal de Castelladral), i encara més lluny de Balsareny. D'aquí, probablement, l'interès de transformar la serradora en molí fariner, i després passar de fàbrica de riu a colònia.

El 20 de juny de 1902, Margarida Marsinyach Riera, la pubilla, venia per 110.000 pessetes a Margarida Massana Manent, Antoni Llibre Mora i a Marià

Vilaseca Basachs, aquets últim natural de Sallent, i els primers fabricants i veïns de Barcelona, un tros de terreny, el dret a utilitzar l'aigua i la fàbrica i el canal ja construïts. El 24 de gener de 1902 es produïa una sol·licitud d'ampliació de la concessió hidràulica, suposem per ampliar el salt i la disponibilitat energètica de la nova fàbrica. Els tres compradors formaven part de la societat "Massana, Vilaseca, Llibre Successors de Pedro Manent"¹². La construcció de la nova fàbrica no va alterar el treball de la petita, que ara propietat de la nova societat anònima, va mantenir l'arrendament a favor de Francisco Roca Coll per un període de 9 anys i un lloguer anual de 1.500 pessetes¹³.

Els socis dels Manén

En la fundació de la fàbrica i la colònia de Cal Riera o de Cal Manen també es singular el fet, molt poc comú en els exemples de colònies berguedans, que el projecte industrial es fruit de la iniciativa d'una societat anònima formada per diferents accionistes que acaben formant part d'una mateixa família, a partir d'una intensa política matrimonial que no tenia

A Cal Riera es filava i teixia cotó. (ARXIU ARB)

altre objectiu que aconseguir fortificar el projecte industrial. Qui eren els Massana, els Vilaseca, els Llibre i els Manén?; quins eren els seus orígens i com es que s'apleguessin en un projecte comú que va quallar al peu del Llobregat berguedà?. Repassem-ho a partir de les dades que hem pogut recopilar.

Els Vilaseca¹⁴, originaris de Sallent, es van instal·lar a Manresa a finals del XVIII. El 1791 Josep Vilaseca Mas regentava una botiga d'oli i sabó, una fàbrica de sabó i una oficina d'aiguarent, tenia diverses cases comprades a carta de gràcia, unes peces de terra. També deutes que aconseguir

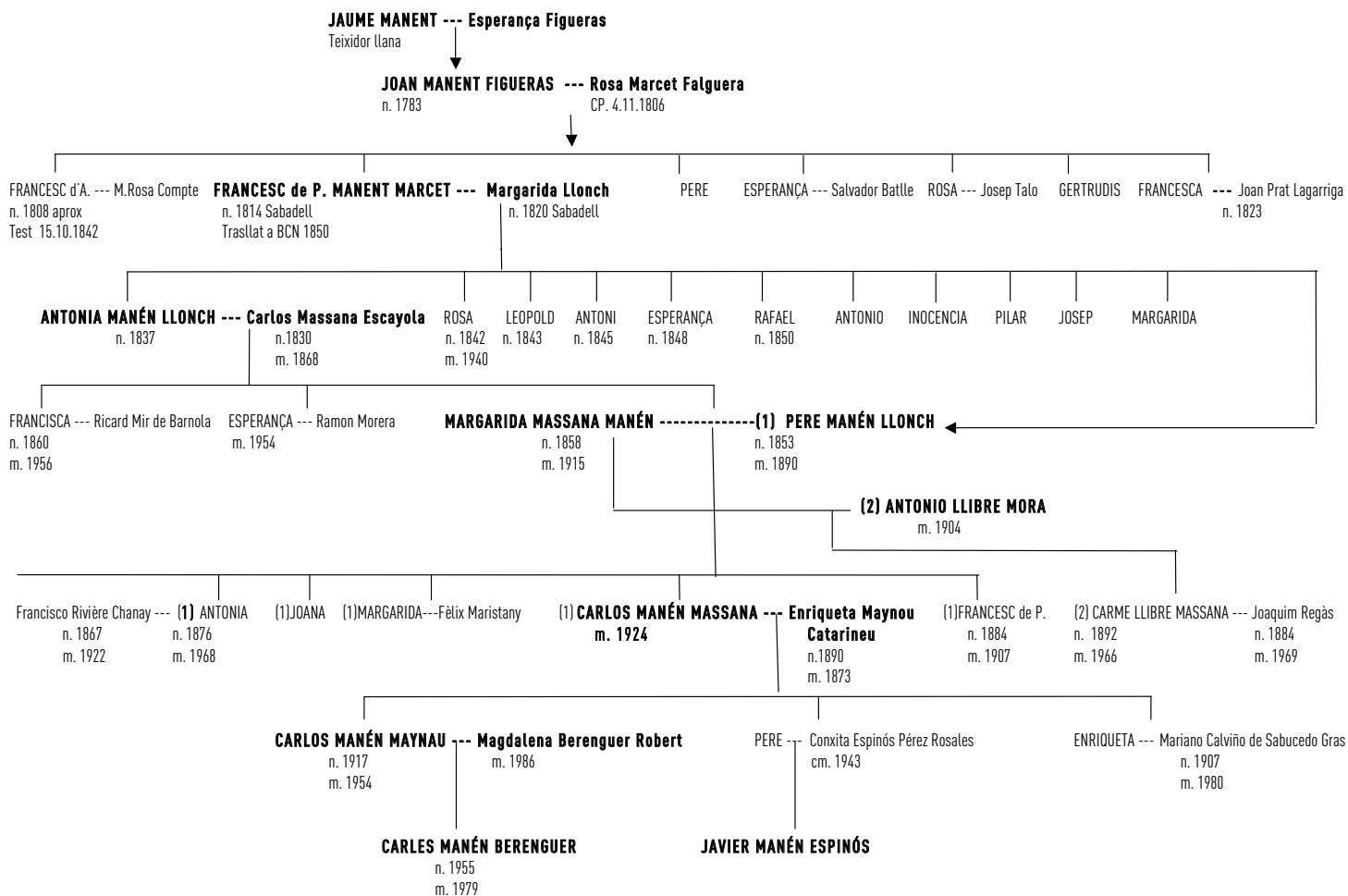
== DÍA ==			
Semanas completas			
Lunes a Viernes Inclusive			
5 mañana a 7 tarde	14 horas		
Menos: 30 minutos, 1 ¹⁵ hora y 30 minutos para almuerzo, comida y merienda.	2 = 15 minutos		
Por jornada	11 horas 45 minutos		
Por los 5 dias		58 horas 45 minutos	
Sábado			
5 mañana a 12:45 tarde	7 horas 45 minutos		
Menos: 30 minutos almuerzo	20 =		
La jornada	7 horas 15 minutos		7 horas 15 minutos
La semana			60 horas
Semana de uno ó más días festivos			
De un día festivo			
5 mañana a 7 tarde	14 horas		
Menos: 30 minutos, 1 hora y 30 minutos para almuerzo, comida y merienda	2 =		
La jornada	12 horas		
Por los 5 dias		60 horas	
De dos días festivos			
Iguales dias de jornada son por los cuatro dias de trabajo			
		48 horas	
== NOCHE ==			
Lunes a Viernes inclusive			
7 tarde a 5 mañana	10 horas		
Menos descanso de 1:30 hora cada noche	1 = 30 minutos		
Por las 5 noches		8 horas 30 minutos	
		42 horas 30 minutos	
Sábado			
5 tarde a 11 noche	6 horas		
Menos descanso de 30 minutos	30 minutos		
Por semana		5 horas 30 minutos	
		48 horas	

Horaris de la fàbrica de l'any 1900. (ARXIU RSR)

Mare de Déu de Montserrat de Cal Riera. (ARXIU ARB).

QUADRE GENEALÒGIC. Dels Manent de Sabadell als Manén de Barcelona

pagar i remuntar econòmicament per què, a començament del XIX, el seu fill Joan Baptista Vilaseca ja feina negocis a Manresa, comprant i venen cases, i invertint en el sector tèxtil, comprant i venen productes com paper blanc i bótes de vi amb destí a Cartagena d'Índies, i cobrant delmes i altres drets de diverses institucions religioses.

El 1804 va impulsar la construcció de la fàbrica Sacristà, a Els Comtals, després de comprar el molí paperer; el 1816 es va separar de la societat i va invertir a la fàbrica Cots i, tot seguit, va comprar la l'heretat Mas Pont de Vilomara i un molí paperer a Sant Pere de Riudebitlles (Alt Penedès), entre altres béns immobles. Aquest negociant, acusat d'afrancesat passada la Guerra del Francès, alcalde constitucional de Manresa el 1822, va morir afusellat junt amb altres vint-i-dos persones al lloc dels Tres Roures, acusats tots de conspirar contra el govern liberal.

El seu fill, Joan Baptista Vilaseca Camó es va casar amb Mariana Torrens Casany l'any 1813 i van signar capítols a casa d'un

notari de Vilanova, ja que la seva dona era d'allà. Quan va morir el seu pare i va començar un procés de liquidació dels seus béns, van abandonar Vilanova i es van traslladar a Barcelona. El 19 de juny del 1841 va establir, a canvi d'un cens de 60 lliures anuals, un terreny del mas del Pont de Vilomara, a Antoni Jover Sans i Marià Regordosa Casas on van començar a construir una fàbrica de riu. La concessió de l'aigua va arribar el 6 de novembre de 1842, i les obres de la resclosa i el canal es van executar al llarg del 1843, i el 1846, quan la fàbrica ja estava acabada, els dos socis van acordar partir-la en dues. Probablement fou aleshores quan Jover i Regordosa van comprar els terrenys i van esdevenir propietaris de les fàbriques.

Vilaseca busca aleshores un lloc on invertir els beneficis, en una trajectòria familiar que havia evolucionat del comerç al préstec i a la compra de finques, i que va acabar a Barcelona emparentats amb la burgesia rendista ¹⁵. Deuria ser un parent molt proper, i també dels Bassachs de Gironella, el Marià Vilaseca Bassachs que va

deixar les accions de Cal Riera al seu fill únic i hereu, Marià Vilaseca Roig, quan va morir el 1916; la seva segona muller, era Anna Vilaseca Xipell, de ben segur parenta seva també. Interpretem que els Vilaseca feien ell paper de socis inversors per què l'abril de 1917, Marià Vilaseca, el fill, es va retirar de la societat "*Massana, Vilaseca, Llibre Successors de Pedro Manent*".

Un paper més proactiu deuria jugar Antoni Llibre Mora en la construcció d'aquets futur industrial. Ell deuria posar en contacte els amos de Cal Riera amb els industrials per tal que era apoderat, fins que va morir el 23 de setembre de 1904, de Climent Marsinyach i de la seva filla, la pubilla Margarida Marsinyach Riera i del fill d'aquesta, Gregori Conill Marsinyach. Antoni Llibre era també accionista de la societat "*Massana, Vilaseca, Llibre Successors de Pedro Manent*" i, espòs de la principal accionista, Margarida Massana Manén, amb qui va tenir una única filla, Carme Llibre Massana, a qui va fer hereva. Quan el seu pare va morir es va retirar de la societat després de rebre la part corres-

Els habitatges es van construir en diferents etapes al llarg del s. XX (ARXIU ARB)

ponent en metàl·lic corresponent a les accions que li havia deixat el seu pare.

També juga un paper interessant el tercer soci, el Carles Massana Escayola (1830-1868) marit de la pubilla Antonia Manén Lloch, i pare de la que fou pubilla també, Margarida Massana Manent. Ella i els altres socis, Antoni Llibre Mora –que fou el seu segon marit– i Marià Vilaseca Basachs, tots fabricants i veïns de Barcelona van comprar el 20 de juny de 1902, a Margarida Marsinyach Riera, una porció de terreny, el dret a utilitzar l'aigua i la fàbrica i el canal ja construïts per 110.000 ptes. Aleshores la societat era “Massana, Vilaseca, Llibre Successors de Pedro Manent”.

Dels Manent als Manén

Els Manent eren originaris de Sabadell¹⁶. Joan Manent Figueras (1783 – mort després de 1857), fill de Jaume Manent, també teixidor de llana, i d'Esperança Figueras, consta com a teixidor de llana primer i fabricant de cotó després; casat el 1806 amb Rosa Marcet Falguera, filla d'un cisteller de Sabadell, passa d'uns orígens humils¹⁷ a encapçalar una família de “fabricants” de cotó: així es qualifica l'any

1850, als seus 78 anys, aleshores resident a casa de la seva filla Rosa i del gendre, Joan Taló Torres, també fabricant. Una ascensió social que també es fa evident en el cas del seus fills, especialment dels dos grans, Francesc (Francisco) d'Assis i Francesc (Francisco) de Paula.

Francesc d'Assis Manent Marcet, nascut entorn el 1808, comerciant, fabricant d'indianes primer i de teixits de cotó després, es trasllada de Sabadell a Barcelona on resideix el 1842¹⁸; el 1840 ocupava la desena posició en el rànking de la contribució territorial de Sabadell. Figura com a soci en una llarga llista d'empreses: “Manent y Cia” de Sabadell (1834), “Pujol, Santiago y Cia” de Barcelona (1845-50), “Manent, Carrió y Cia” de filats i teixits de cotó a Gràcia (1851-1863), “Mariano Regordosa Casas y Cia” a Rocafort-Pont de Vilomara (1851-62)¹⁹, la fàbrica “A. Manent” del carrer d'Amàlia de Barcelona (1856)²⁰; a Barcelona també figura com a propietari d'un “almacén de paños” situat al carrer Sant Pere més Alt (1854), paga contribució com a magatzemista de “tejidos de lana, hijo y algodón” (1856) i com a venedor “a cuenta propia o en comisión al por mayor y menor

o al por menor solamente de tejidos e hilados de lana, estambre seda, algodón, lino, etc.” (1875-76)²¹. Francesc d'Assis no té fills i deixa hereus del seu patrimoni als seus germans, Francesc de Paula i Pere, i a les seves germanes; una clara aposta per mantenir el patrimoni aconseguit en mans de la família Manent Marcet.

Francesc de Paula Manent Marcet (Sabadell ?-1882), que el 1845 es documenta com a fabricant de teixits de cotó de Sabadell, estava casat amb Margarida Llonch (Sabadell ?-1879). El matrimoni tenia l'any 1850, sis fills: Antonia (1837) que esdevindrà la pubilla arran de la mort dels seus germans barons; la segueixen Rosa (1842), Leopold (1843), Antoni (1845), Esperança (1848), Rafael (1850) i Pere (1853); la documentació enregistra els noms d'altres fills del matrimoni Manent Lloch dels quals no coneixem res més que els noms: Antonio, Innocència, Pilar, Josep, Margarida i Rosa. El 1854 ja estaven instal·lats a Barcelona, al carrer Sant Pere més Alt, on Francesc de Paula es va càrrec dels negoci de venda a l'engròs que tenia el seu germà Francesc d'Assis, i del qual deuria ser soci, activitat que està documentada al menys fins el 1879. Instal·lats a Barcelona el cognom passa de Manent a Manen i ben aviat Manén, i es la pubilla Antonia la que apareix en la documentació amb aquest cognom nou, sense la t.

Degut a la mort prematura dels fills varons, el matrimoni feu pubilla a l'Antonia Manén Llonch, que es va casa amb Carles Massana Escayola tal com hem comentat anteriorment; d'aquest matrimoni neixen tres noies, Margarida, Francisca i Esperan-

La família Gonfaus ha convertit la fàbrica en una moderna filatura. (ARXIU ARB)

ça. La gran, Margarida Massana Manén, es la pubilla i es converteix amb la peça clau de la nova etapa de la societat i de la família, no solament per què ella representa la generació de la consolidació del negoci tèxtil a Cal Riera, l'expansió de la fàbrica i la construcció de la colònia. Ella es també la peça clau per què els socis teixeixin l'estratègia de l'aliança familiar. Aprofiten els matrimonis per transformar una societat anònima en una societat anònima familiar. Vegem-ho.

Margarida Massana Manén (1858-1915) es casa, en primer matrimoni amb el seu oncle matern, Pere Manén Llonch (1853-1890) i tenen com a mínim cinc fills: Antònia, Juana, Margarida, Carles i Francesc. L'any 1890 enviuda i aviat contrau segones núpcies amb Antoni Llibre Mora, soci de l'empresa i d'aquest matrimoni neix una única filla, Carme Llibre Massana (1892-1966)²² que, en morir el seu pare el 1909 es converteix en la seva única hereva i, com hem comentat, es retira de la societat tèxtil.

Margarida Massana Manén va morir el 5 de gener de 1915 i va nomenar hereu al seu fill Carles Manén Massana, casat amb Enriqueta Maynou Caterineu (1890-1873). La resta de fills estaven ben col·locats: Antònia estava casada amb Francisco Rivière Chanay (1867-1922)²³, Margarida (1879-1940) amb Felix Maristany Colomé (1862-1922)²⁴, i Joana, que era monja. El mes d'abril de 1917, Marià Vilaseca Roig es va retirar de la societat i va vendre la seva part a Carles Manén que es convertia en l'únic propietari a canvi de pagar 260.000 ptes. Aleshores la societat passà a ser "*Carlos Manén*" concentrant totes les accions els membres de la família Manén.

Carles Manén va morir el 5 d'agost de 1924 i deixava tres fills, Enriqueta, Carles i Pere. Enriqueta es va casar amb el manresà Mariano Calviño de Sabucedo Gras²⁵; Pere, casat amb Conxita Espinós i Pérez Rosales; i l'hereu, Carles Manent Maynou, casat amb Magdalena Berenguer Robert. Al morir el pare l'any 1924, l'empresa passa a ser "*Vda. de Carlos Manent*", i actuant la vídua, Enriqueta Maynou, com a gerent. L'1 de gener de 1935 passar a ser una societat anònima amb el nom de "*Hijo de Carlos Manén SA*" i el 1953 "*Manufacturas Manent SA*", aleshores amb un capital de 2.100.000 ptes. Aquesta raó social es va mantenir activa fins el 1978 quan feu suspensió de pagaments amb un passiu de 248 milions de pessetes; el tancament de finiu arribà el 1979²⁶.

De la fàbrica a la colònia

El 1897 la societat "Massana, Vilaseca, Llibre Successors de Pedro Manén" va nomenar a Marià Vilaseca Bassachs, gerent. Probablement s'instal·là a Cal Riera per a coordinar les tasques de construcció de la fàbrica i dels edificis que havien de formar la colònia, els habitatges dels treballadors i la torre, que un cop acabada passà a ser la seva residència. Les obres van començar per la resclosa, un metre i mig més alta que la que ja existia, i tot seguit la resta d'infraestructures i edificis.

L'any 1905, el padró d'habitants de Puig-reig d'aquell any registrava 180 habitants residents a la colònia de Cal Riera. Es tractava de matrimonis joves amb fills

llet i Pere Pascuet de Puig-reig. La fàbrica comptava amb un fuster vingut d'Artés, Victor Costa, i l'escrivent, Joan Verdaguer, que era de Sallent.

La mort dels socis fundadors de la fàbrica i la colònia –Antoni Llibre el 1904, Margarida Massana Manén el 1915, i Mariano Vilaseca el 1916– i les seves respectives disposicions testamentaries, van provocar canvis en el nom i el repartiment de les accions de la societat. Sota la direcció dels Manén la colònia fou dotada de serveis notables i aires de modernitat. S'aixeca l'edifici més notable de la colònia, centre de les activitats socials, culturals i d'oci de la colònia, un magnífic edifici del Casal, inaugurat el 1922, on també s'hi instal·la la botiga, la cooperativa i la primera escola.

El Casal, construït el 1922, era el centre dels serveis de la colònia. (ARXIU ARB)

en edat escolar o que ja s'havien incorporat a treballar a la fàbrica. Al padró hi consta Joan Valls Serra, un paleta de Navarcles que treballava en la construcció dels habitatges de la colònia. La presència d'aquests navarclí a Cal Riera s'explica per què els Massana i Vilaseca eren, des de l'any 1900, arrendataris de la fàbrica de Riu de Navarcles. L'any 1910 van vendre aquesta fàbrica a Isidre Puig, un industrial tèxtil que també ho era en diferents fàbriques, concretament a la de Sant Benet de Bages, la de Monistrol de Montserrat i a Vilanova i la Geltrú.

L'any 1905 ja funcionava el forn de pa, regentat per Valentí Torres Solé, també de Navarcles; la botiga de la petita colònia estava en mans de Prim Francàs i la seva esposa, originaris de Cercs; el majordom de la fàbrica era el barceloní Francesc Grannell Cortada, i els dos contramestres, el de la filatura i el del teixit, Pere Riera de Sa-

All costat de la fàbrica i de la torre els propietaris, que disposa d'un jardí privat i que fou inaugurada el 1904, hi ha els blocs de pisos més vells, els que formen el carrer de Sant Marià i Santa Margarida. El Casal i els habitatges annexos formen el carrer de Sant Carles. Els últims blocs, els del carrer Santa Isabel, Sant Enric i Sant Antoni M. Claret, al sector de tramuntana de la colònia, són els més nous, bastits el 1962 i 1967; anteriorment, als anys cinquanta, s'havia construït l'església, la nova escola i el camp de futbol. La colònia comptava amb una gran zona d'hortos, paral·lels a la carretera i als blocs d'habitatges, a la zona on es van construir el gran dipòsit d'aigua, els safareigs nous.

Fins als anys setanta del s. XX es va mantenir oberta la botiga i l'escola, però al tancar-se l'escola i al haver-se de traslladar els nens i nenes a Puig-reig o a Navàs, moltes famílies van optar per abandonar

els pisos de la colònia, molt envellits. El despoblament, accentuat per la davallada dels serveis i de manteniment, precipità l'abandonament. Quan la fàbrica va tancar portes l'any 1979 hi treballaven 370 persones però a la colònia n'hi vivien moltes menys.

La fàbrica fou adquirida per l'industrial berguedà Joan Gonfaus que reinicià l'activitat fabril amb una moderna filatura que es manté activa. Els habitatges dels carrers Sta. Isabel i Sant Antoni M. Claret foren adjudicats en subhastar a un grup inversor que els va arranjar i els va vendre a la gent que hi vivia. La resta d'habitatges i edificis són propietat d'una empresa barcelonina i en procés de degradació molt notable.

Notes

1. Una part de la informació que es recull en aquest article fou publicada pel Consorci del Parc Fluvial del Llobregat en la seva col·lecció de materials dedicats a la difusió de la història i el patrimoni de les colònies situades entre Cal Rosal i la Rabeia.
2. SERRA, R. i MIRALDA, J.: *Merola, un poble*, Ajuntament de Puig-reig 1990.

3. FONT i GAROLERA, Jaume: "Us dels recursos naturals i creixement econòmic i poblacional: La desforestació de Catalunya, el segle XVIII, segons les observacions de Francisco de Zamora", a *Treballs de la Societat Catalana de Geografia - N° 37 - vol. IX*, p. 27.
4. L'any 1786 Josep Comes, director de la Reial Acadèmia de Ciències Naturals de Catalunya llegia una "*Memoria sobre el carbón de piedra para persuadir y facilitar su uso en Cataluña Leida a la Real Academia de Ciencias Naturales y Artes de Barcelona en la junta del día 5 de julio de 1786 por su director de Historia natural don Joseph Comes*".
5. SERRA ROTÉS, R.: "L'aprofitament del bosc: De l'època medieval a començaments del s. XX.", a *L'EROL, Revista cultural del Berguedà*, 1995, Núm. 49, p. 34-43.
6. SERRA, R. i MIRALDA, J.: *Merola, un poble*, Associació Cultural L'Esplai/Ajuntament de Puig-reig, 1990, p. 31, 34 i 35. Per a conèixer la història de l'hostaleria al Berguedà, FIGOLS, C.: "Els orígens de l'hostaleria al Berguedà. Dels hospitals a la liberalització dels hostals públics", a *L'EROL. Revista cultural del Berguedà*, Núm. 84, Berga 2005, p. 34-37.
7. "*Pirineu Català. Guia itinerari. Bergadà, Valls altes del Llobregat*", Tipografia L'Avenç 1905, p.20
8. ZAMORA, Francisco de: *Diario de los Viajes hechos en Cataluña*, Edició de Ramon Boixareu, Barcelona 1973, Ed. Curial, p. 103. SERRA i COMA i LLORENC FERRER i ALÓS: "Un qüestionari de Francisco de Zamora (1789)",
9. NAVAS FERRER, T.: "Carreteres i camins del Ber-

guedà. Orígens històrics i gestió viària en temps de la Mancomunitat", a *L'EROL. Revista cultural del Berguedà*, Núm. 122, Berga 2014, p. 46-51.

10. SELLÉS RUSINOL, C. i SERRA ROTÉS, R.: "Els molins de la riera de Metge a Berga", a *L'EROL, Revista cultural del Berguedà*, 2000, Núm. 64, p. 24-29.
- ESPUNYA, F.: *La riera de Metge en la industrialització de Berga*, Àmbit de Recerques del Berguedà, Berga 2001.
11. FERRER I ALÓS, LL.: *Sociologia de la industrialització. De la seda al cotó a la Catalunya central (segles XVIII-XIX)*, Fundació Noguera, Estudis 58, Barcelona 2011, p. 153-210.
12. FERRER ALOS, LL.: "Sociologia de la industrialització", 506-507.
13. VV.AA.: Cal Riera, a Col·lecció Parc Fluvial del Llobregat, sd. R. Serra Rotés pels que fa als continguts d'història.
14. FERRER ALOS, LL.: "Sociologia de la industrialització"
15. Va tenir una única filla, Joana, que es va casar l'any 1842 amb Pere Florencio de Mila de la Rosa, advocat de Barcelona.
16. La informació sobre la família Manent de Sabadell procedeix del treball d'investigació efectuat per Josep M. Benaül Berenguer a "Quaranta-cinc fabricants cotoners de Sabadell, 1789-1830. Dades per a la una prosopografia". És el recull informatiu que es pot consultar a <http://www.fbc.cat/mm/file/2015/annexQA112.pdf>; va servir per elaborar el treball del mateix autor "Nova manufactura i impuls emprenedor. Els fabricants de teixits de cotó en cru a Sabadell. 1789-1830",

Ctra. Sant Fruitós, 32 bxs
08600 Berga
Tel. 93 821 45 90
Fax 93 821 45 91
plana@plana.cat
www.plana.cat

a s s e s s o r i a s . l

www.fotoluigi.cat

disseny i fotografia d'alta qualitat
impressió de tot tipus de documents en grans i petits formats
foto-llibres venda de càmeres i accessoris multimèdia
foto-decoració video o cinema a DVD producció audio-visual
arxiu d'imatges objectes amb foto (àmplia gamma)

fotografia comercial, estands, exposicions...
estudi, reportatge, documental i més... visita la nostra web

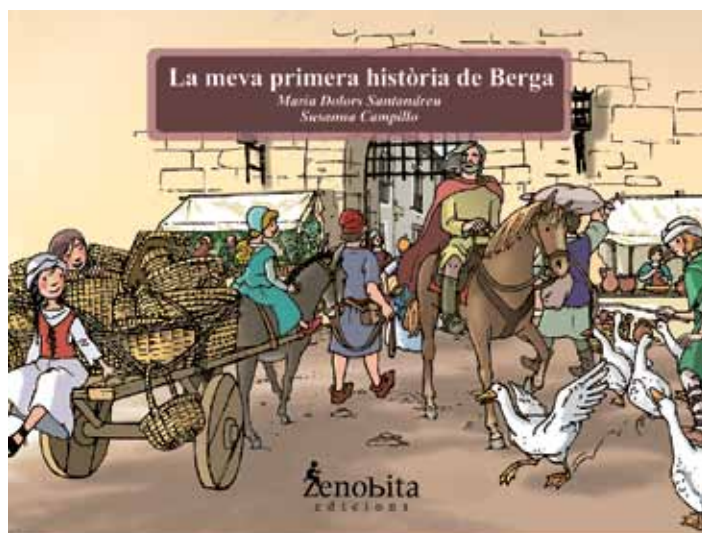
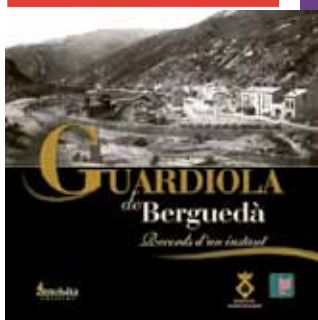
- Sabadell, Fundació Bosch i Cardellach, 2015, Quaderns d'Arxiu, núm. 112.
17. Joan rep de legítima 50 lliures, un llit nou d'àlber parat amb màrrega, llençols, coixins i una conxa, sis camises noves, dos eixugamans i dues tovalles. Gertrudis dona a Rosa: 100 lliures, dues caixes d'àlber, robes i tres vestits, segons consta en els capítols matrimonials signats el 4 de novembre de 1806 davant el notari Joan Mimó. Josep M. Benaül Berenguer a "Quaranta-cinc fabricants cotoners de Sabadell, 1789-1830", p. 194.
 18. Francesc d'Assís Manent Marcet, que el 1830 es casa amb la barcelonina Maria Rosa Compte Torres, el trobem formant part de diferents societats on consta com a fabricant d'indianes a Sabadell (1833), fabricant de teixits de cotó (1842) a Barcelona. El 1842 fa testament i fa hereus als seus germans i germanes, Francesc de Paula, Pere, Esperança (casada amb el mestre de cases de Sabadell Salvador Batllé), Rosa (casada amb el fabricant de cotó Josep Taló), Gertrudis i Francesca solteres, i a les seves cunyades Francesca Compte (casada amb Josep Esteve adobador de pells de Reus), Maria Compte (vídua de Carles Peig, fabricant de teixits de cotó de Sabadell) i a Josepa Esteve Compte, filla de Paula Compte, muller que fou de Joan Esteve, la qual cosa vol dir que aquest adober de Reus es va casar amb dues germanes Compte. Josep M. Benaül Berenguer a "Quaranta-cinc fabricants cotoners de Sabadell, 1789-1830", p. 200
 19. FERRER ALOS, LL.: "Sociologia de la industrialització"
 20. Josep M. Benaül Berenguer a "Quaranta-cinc fabricants cotoners de Sabadell, 1789-1830", p. 202
 21. Josep M. Benaül Berenguer a "Quaranta-cinc fabricants cotoners de Sabadell, 1789-1830. Dades per a la una prosopografia", p. 203
 22. Casada amb Joaquim Regas Albiñana (1899-1969)
 23. Els Rivièr, una família d'industrials procedents de l'Alvèrnia (Occitània), s'instal·laren a Espanya el 1860 quan François Rivièr s'associà, a Madrid, amb Pierre Mage per a la fabricació de teixits metàl·lics. El 1876 establí una sucursal a Barcelona, que esdevingué la central (1887) després de la instal·lació d'una fàbrica a Sant Martí de Provençals (1885). L'empresa esdevingué la raó social F. Rivièr i Fills (1902) en associar-s'hi els seus fills (naturalitzats espanyols, respectivament, el 1887 i el 1888) Francisco Rivièr y Chavany (Pau, Bearn 1867 — Barcelona 1922), casat (1896) amb Antònia Manén i Massana, i Fernando Rivièr y Chovany (Madrid 1869 — Barcelona 1933), casat (1900) amb Rosalia de Caralt i Sala. El 1905 l'empresa adquirí la fàbrica que Joaquim Cabot i Rovira posseïa a Cantunis i el 1921 es transformà en la raó social Rivièr i Companyia. El 1935 es fusionà amb la Metal·lúrgica Rosés i esdevingué Rivièr, Societat Anònima, dirigida per Francesc Lluís Rivièr i Manén (Barcelona 1897), fill de Francisco, i altres membres de la família. FERNANDEZ PEREZ, P.: "Redes familiares e innovación tecnológica en la España de fines del siglo XIX: Los casos de José María Quijano y François Rivièr", a *Historia Contemporànea* 31, 2005, p.439-456; "Hilos de metal. La industria del alambre de hierro y de acero en España (1856-1935)", a *Revista de Historia Industrial* N° 27, Año XIV, 2005., 1, p.165-191; "Empresas familiares y acuerdos cooperativos en el metal español: el caso de las industrias del alambre de hierro y acero (1880-1974)", a *Investigaciones de Historia Económica*, 2006, Invierno, Núm.4, p. 51-76.
 24. Luis Desvalls Trías, fou el IX Marqués de Alfarràs, i es va casar amb Margarita Maristany Manén.
 25. RUBÍ I CASALS, G.: "Mariano Calviño de Sabudeco i Gras (1907-1980): algunes dades biogràfiques", Dovella, -12. Manresa, Octubre de 1991, p.7.
 26. La Vanguardia Española, Domingo 8 de octubre de 1978, p. 36.

Rosa Serra Rotés

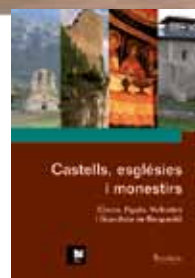
www.zenobitaedicions.com
Tel. 93 875 7363
c/e: zb@zenobitaedicions.com

zenobita
edicions

Col·lecció patrimoni industrial i històric

Autores:
Maria Dolors SANTANDREU
Susanna CAMPILLO

De venda a les millors llibreries i quioscs
de la comarca